

OŠ VOJNIK

PRUŠNIKOVA 14

3212 VOJNIK

EKOLOŠKO KMETIJSTVO V OBČINI VOJNIK

RAZISKOVALNA NALOGA

Področje: ekologija

AVTORICA: Ana Kugler, 9. b

MENTORICA: Nataša Jager, prof. geografije

MESTNA OBČINA CELJE, MLADI ZA CELJE
CELJE 2024

EKOLOŠKO KMETIJSTVO V OBČINI VOJNIK

Področje: ekologija

AVTORICA: Ana Kugler, 9. b

MENTORICA: Nataša Jager, prof. geografije

MESTNA OBČINA CELJE, MLADI ZA CELJE
CELJE 2024

KAZALO

1. POVZETEK.....	3
1. SUMMARY.....	3
ZAHVALA	4
2. UVOD.....	5
2.1 NAMEN IN HIPOTEZE.....	5
2.2 METODE PREUČEVANJA	6
3. EKOLOŠKO KMETIJSTVO	7
3.1 CERTIFIKAT IN KONTROLA	9
3.2 PREUSMERITEV IN NADZOR KMETIJE	10
3.3 EKOLOŠKO POLJEDELSTVO	11
3.4 EKOLOŠKA ŽIVINOREJA.....	12
3.5 PREDELAVA, OZNAČEVANJE, SKLADIŠČENJE IN PREVOZ EKOLOŠKIH ŽIVIL.....	14
3.6 PONUDBA NA TRGU	15
3. ORGANIZACIJE ZA POUČEVANJE IN NADZOR EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA.....	16
4. EKOLOŠKE KMETIJE V OBČINI VOJNIK.....	17
1. KMETIJA PRELOŽNIK	17
2. EKOLOŠKA KMETIJA KRANJC.....	18
3. EKOLOŠKA KMETIJA MARZIDOVŠEK	19
4. EKOLOŠKA KMETIJA ŽERJAV	20
5. EKOLOŠKA KMETIJA ŽLAVS	21
6. EKOLOŠKA KMETIJA ŽLAUS.....	22
6. PRIMERJAVA ANKETIRANIH EKOLOŠKIH KMETIJ	23
7. UGOTOVITVE	25
8. PRIHODNOST EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V OBČINI VOJNIK	26
9. VIRI IN LITERATURA	27

1. POVZETEK

Raziskovalna naloga govori o pomembnosti ekološkega kmetovanja. Opisuje pogoje in cilje ekološkega kmetijstva, ki niso predstavljeni širši množici ljudi.

Raziskovalna naloga ima namen opisati ekološko kmetijstvo v občini Vojnik. Dokazati, ali se je ekološko kmetijstvo razširilo ali zmanjšalo, kako deluje pridelava, predelava, skladiščenje in prevoz ekoloških izdelkov, katere organizacije delujejo in tržnice, ki tržijo ekološke surovine.

Raziskovalna naloga opisuje 6 ekoloških kmetij v občini Vojnik, ki so bile intervjuvane in so podale svoje mnenje in življenjske izkušnje.

Nazadnje so predstavljene ugotovitve med anketiranimi ekološkimi kmetijami in ugotovitve med celotno raziskavo, ki predstavijo napredek ekološkega kmetijstva.

1. SUMMARY

The research paper is about the importance of organic farming. It describes the conditions and goals of organic farming that are not presented to the general public.

The purpose of the research paper is to describe organic agriculture in the municipality of Vojnik. It tries to demonstrate whether organic agriculture has expanded or decreased, how production, processing, storage and transportation of organic products works, the operation of organizations and markets that trades in organic raw materials.

The research paper describes six interviewed organic farms in the municipality of Vojnik, which gave their opinion and life experiences.

The final part of the research paper includes the findings of the surveyed organic farms and the findings of the entire survey. These findings present the progress of organic agriculture.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici gospe Nataši Jager za podpiranje, pomoč in spodbudo, lektorici gospe Amaliji Kožuh za jezikovni pregled naloge in vsem ekološkim kmetijam, ki so sprejele in sodelovale v raziskavi ter so predstavljene v tej raziskovalni nalogi.

2. UVOD

Ekološko kmetijstvo je vedno bolj priljubljeno in cenjeno, s tem pa v državi in seveda v občini Vojnik ohranjamo naravo, kakršna je.

Besedilo, ki sledi, se bo navezovalo in nadaljevalo proučevanje raziskovalne naloge Ekološke kmetije v občini Vojnik avtorice Lucije Žnidar. Ob tem bom raziskala, kako so kmetije napredovale ali opustile kmečko dejavnost, s tem pa bom dobila vpogled, ali se je ekološko kmetijstvo razširilo ali skrčilo v Občini Vojnik.

Pomen ekoloških kmetij je zelo velik in večstranski. Prebivalci Vojnika se tega zavedamo, saj smo začeli kupovati ekološke pridelke in podpirati ekološke kmetije. Zdaj v občini deluje petindvajset ekoloških kmetij, ki imajo skupaj 303 ha obdelovalnih površin. Cilji ekološkega načina kmetovanja združujejo in povezujejo v dobrobit tako interese človeka, domačih in divjih živali kot tudi naravnega ali kulturnega rastlinstva.

Cilji ekološkega kmetovanja so:

- ohranjanje rodovitne prsti,
- pridelava gensko nespremenjenih organizmov,
- manjša poraba pesticidov in gnojil, ki onesnažujejo podtalnico in prst,
- bolj zdrav prehranski slog,
- minimalna obremenitev okolja,
- ohranjanje avtohtonih vrst,
- manjša poraba nerazgradljivih materialov,
- ohranitev pokrajine in naravnih znamenitosti (povzeto po Zvezi društev ekoloških kmetov Slovenije, 2022).

Ekološko kmetijstvo upošteva naravne zakonitosti, je trajnostno in omogoča ohranjanje naravnih in družbenih značilnosti pokrajine za prihodnje generacije.

2.1 NAMEN IN HIPOTEZE

Namen moje raziskave je poučevanje in izobraževanje o temi, ki jo bomo potrebovali v prihodnosti. Zanima me, kako deluje ekološko kmetovanje, kakšne so obveznosti in pravila ter zakaj je ta dejavnost tako pomembna. Živim na kmetiji (ni ekološka), zato bi se podučila o ekološkem kmetovanju zaradi naše pridelave, ki je drugačna od ekološke, in svetovala mojim staršem, kako bi lahko izboljšali kakovost našega življenja in hrane.

Hipoteze, ki sem si jih zastavila, so sledeče:

- Ekološko kmetijstvo se je razširilo v občini Vojnik od leta 2007, ko je pisala raziskovalno nalogo Lucija Žnidar.
- Za ekološko kmetovanje so strožji pogoji za pridelavo in izdelavo izdelkov.
- V Sloveniji je na razpolago veliko izobraževalnih organizacij in tržnic, ki tržijo ekološke izdelke.
- Ekološki izdelki, ki se prodajajo, so pridelani in predelani iz 100 % ekoloških surovin.

2.2 METODE PREUČEVANJA

Raziskava je potekala z namenom, da bi se naučila in pridobila čim več informacij o izbrani temi. Ko sem v okviru kabinetnega dela proučevala ekološko kmetijstvo na območju občine Vojnik, sem ugotovila, da so aktualni podatki zelo skopi, nepopolni, strokovnih prispevkov na izbrano temo skorajda ni bilo. Zato sem načrtovala in veliko časa porabila za pridobivanje informacij na terenu. To delo se je izkazalo za najbolj aktivno in zanimivo. Izvedla sem ankete in intervjuje med ekološkimi kmeti, usklajevala termine obiskov na kmečkem domu, obiskala sedež občine in fotografirala pokrajinske značilnosti.

Potek anketnega dela:

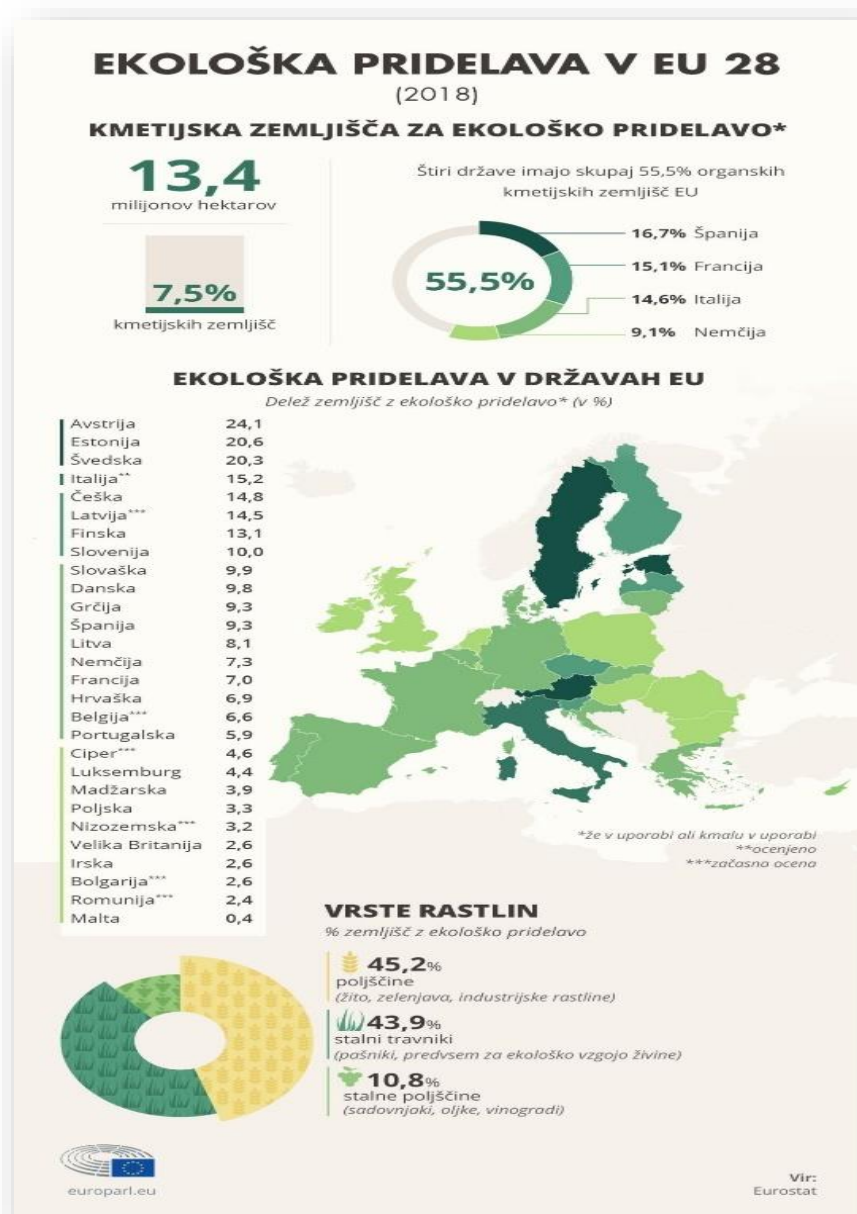
- sestava vprašanj, ki sem jih zastavila kmetom;
- vzpostavitev stikov s kmetijami, ki sem jih tudi obiskala in prosila za izpolnitev ankete;
- obisk in anketiranje tistih, ki so bili pripravljeni odgovorjati;
- analiza ankete.

V okviru kabinetnega dela sem iskala in proučevala gradiva, brala strokovno literaturo, postavila in oblikovala hipoteze, obdelovala zbrane podatke ter preverila hipoteze.

3. EKOLOŠKO KMETIJSTVO

Ekološko kmetijstvo je trajnosten način gospodarjenja za ohranitev življenjskega prostora. Temelji na sistemu tla-rastline-živali-človek, ki nato kroži in se obnavlja. Pri ekološkem kmetovanju gre za pridelavo in vzrejo, ki je prijazna okolju, saj z njo prispevamo k manjšemu onesnaževanju. Pri vsej tej organizaciji se mora kmet zavedati, da je boljše narediti manj pridelkov, ki so dobre kakovosti kot pa več pridelkov manjše kakovosti.

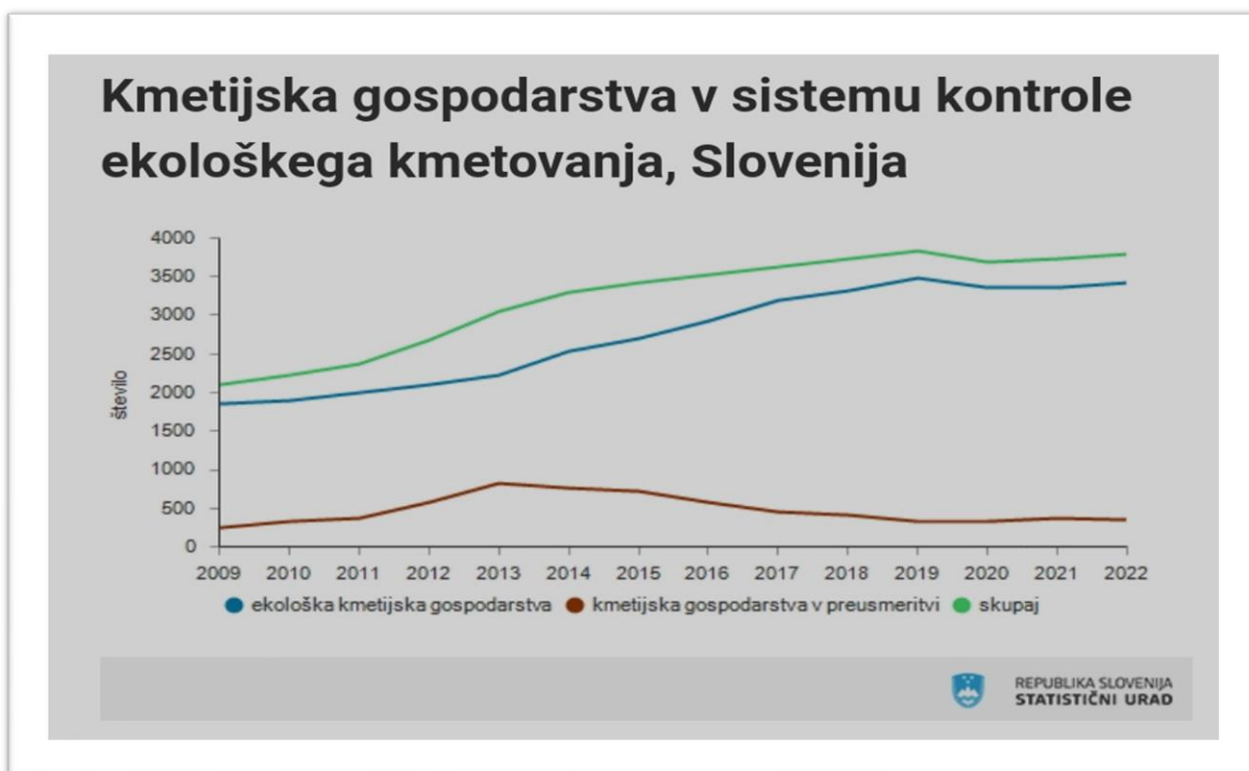
Slika št. 1: Ekološka pridelava v EU. Slovenija je osma največja pridelovalka ekoloških izdelkov z 10-odstotnim deležem ekoloških zemljišč.

Vir: Eurostat

Slovenija je v evropskem merilu nadpovprečno usmerjena v ekološko gospodarjenje, saj je delež zemljišč z ekološko pridelavo 10 %. Prva tri mesta zasedajo Avstrija z 24 %, Estonija in Švedska pa z 20 % (povzeto po Eurostat, 2018).

Kmet ne sme reči, da je »ekološki«, preden nima opravljenega pregleda in certifikata. Za ekološko kmetijstvo je po besedah anketirancev potrebno veliko volje, znanja, inovativnosti, drznosti, poguma in časa, kar pa zmorejo le redki. Tudi način dela je drugačen kot pri sodobnem intenzivnem kmetovanju, saj prevladuje veliko fizičnega, ročnega ter potrpežljivega dela. Prostora za neučakanost in hitrih rezultatov ni.

Graf št. 1: Kmetijska gospodarstva v sistemu kontrole ekološkega kmetovanja, Slovenija

Vir: SURS

3.1 CERTIFIKAT IN KONTROLA

Vsaka ekološka kmetija mora imeti ustrezno dokazilo o ekološkem kmetovanju, ki ga potrdi kontrolna komisija. S tem se začne kmetija, ki ni bila ekološka, usposabljanje in dobi naziv kmetija v preusmeritvi.

Njihove osnovne prepovedi so:

- uporaba kemično-sintetičnih sredstev za varstvo rastlin,
- uporaba razkuženih semen,
- uporaba lahkotopnih mineralnih gnojil,
- uporaba sintetičnih dodatkov v krmilih,
- uporaba surovin živalskega izvora v krmilih,
- uporaba gensko spremenjenih organizmov,
- preventivno zdravljenje živali s kemoterapijami (kokcidiostatiki, antibiotiki ...).

Dovoljeno jim je ukrepati in se odločati za:

- ustrezno izbiro vrst in sort,
- načrtovanje ustreznega kolobarja,
- mehanske postopke oskrbe,
- uporabo naravnih sovražnikov škodljivcev,
- gojenje metuljnic, podorin ali rastlin z globokim koreninskim spletom v okviru večletnega kolobarjenja,
- uporabo kompostiranega ali nekompostiranega organskega materiala,
- izbiro primernih ras in pasem,
- uporabo kakovostne krme,
- redno omogočanje gibanja in zunanje paše za boljšo odpornost živali,
- primerno gostoto živali, ki so v ogradi ali v poslopju.

Kontrola ekoloških kmetij se uradno izvaja enkrat letno in nenapovedano, s tem kmete redno kontrolirajo, zato ima ekološka hrana zaupen certifikat, da je bila res pridelana na čim bolj naravi prijaznem delovanju (povzeto po <https://skp.si/download/brosura-ekolosko-kmetijstvo-splet-pdf>).

3.2 PREUSMERITEV IN NADZOR KMETIJE

Kmetija, ki se želi preusmeriti, mora svojo odločitev prijaviti na komisijo, ki jo nato spremlja in preverja. Kmetovalec že mora nujno ločiti ekološka področja od navadnega kmetijstva, saj bi z mešanjem povzročil neekološke zagotovitve reje in pridelovanja. Izdelek, ki je pridelan na kmetiji v preusmeritvi, mora biti primerno označen, da je bil pridelan na kmetiji, ki se usposablja oz. preusmerja v ekološko kmetijo.

Nadzor poteka uradno enkrat letno in nenapovedano, s čimer kmetje ne vedo, kdaj jih bodo obiskali, zato niso pripravljeni in lahko komisija poizve za nepravilnosti, ki se dogajajo.

Kmetove obveznosti za uradno in pravilno delovanje so:

- Vsak izdelek, ki ga želi prodajati, mora prej obvestiti in nato pregledati pristojni organ države članice EU, ki nato odobri ali zavrže izdelek.
- Vsako leto mora kmetovalec posredovati število oz. podatke o količini kmetijskih pridelkov do 31. januarja.
- Ko želi kmetija pridobiti certifikat, ne sme prestopati v drugo organizacijo, lahko pa je prijavljena v več organizacijah.
- Kmetovalec mora voditi evidence blaga in finančne evidence, da lahko ima odbor za nadzor vsak dan vpogled.

Če kmetovalec krši zakonodajo ekološkega kmetovanja, je nadzorovanec, ki je to ugotovil, pooblaščen, da lahko pošlje rezultate kontrole pristojnemu ministrstvu za kmetijstvo. Kmetija v tem primeru nima potrdila o ekološkem kmetovanju, saj bi lahko še naprej izvajala nepravilnost (povzeto po knjigi Ekološko kmetovanje, 2001).

3.3 EKOLOŠKO POLJEDELSTVO

V pridelavi ekoloških rastlinskih pridelkov morajo biti še posebej previdni z gnojili, škodljivci in obdelavo. Zelo priporočljivo je, da je kmetija samooskrbna pri naravnih gnojilih, kot so kompostiranje, naravni sovražniki škodljivcev in sejanje različnih vrst za obrambo drugih vrst ali sort, ki niso odporne na enake škodljivce, s tem pa odpravimo nelagodne bolezni in škodljivce.

Prepovedi pri poljedelstvu so:

- uporaba gensko spremenjenih organizmov,
- uporaba semena, razkuženega s kemično-sintetičnimi sredstvi,
- škodovanje živim organizmom v prsti,
- onesnaževanje prsti s pesticidi in ostalim.

Veliko vlogo v poljščinah ima tudi prava izbira sortimenta. S tem si kmetovalec olajša delo. Pri izbiri je najbolje izbrati odpornejše sorte. K manj zahtevnim sortam spadajo pira, tritikala, trave... Škodljivcem se lahko izognejo tudi z izbiro zgodnejših sort, npr. krompir. Najbolje pa je, da imajo kmetovalci na svoji poljini čim večjo raznolikost, s katero se lahko obranijo pleva in škodljivcev.

Pridelovanje zelenjave in sadja ima podobne taktike izbiranja najboljše vrste oz. sorte. V vinogradništvu je izbira stare sorte boljša za ohranjanje tradicije, pestrosti in boljše odpornosti proti boleznim. Nove selekcije sort so odpornejše na novejšo boleznin in z večjo količino pridelkov. Sortna semena so cenejša semena, ki ohranjajo pestrost in so primerna v slabših pridelovalnih pogojih, s sortnimi semeni ima kmetovalec možnost lastne pridelave semen. Hibridno seme je dovoljeno, če ni pridobljeno iz genske tehnologije. Pridelki imajo višjo kakovost in boljšo odpornost, na podlagi tega se kmetovalec lažje odloči za ugodnejšo seme.

Pri ekološkem poljedelstvu lahko gnojijo z uležanim hlevskim gnojem, ne smejo pa uporabljati:

- lahkotopnih mineralnih gnojil,
- mineralnih dušikovih gnojil,
- blata in kompostov iz čistilnih naprav,
- dokupovanja živilskih gnojil iz industrijske reje.

Ob upoštevanju navedenega ohranjajo dvig rodovitnosti prsti, skrb za živi svet v tleh, naravno ravnovesje mikroorganizmov in vzpostavitev dobrega kolobarja.

Za dobro zdravje in varstvo rastlin je prepovedana:

- uporaba kemično-sintetičnih sredstev,

- uporaba regulatorjev rastlin,
- uporaba herbicidov,
- setev razkuženih semen,
- uporaba sredstev za predčasno prekinitvev rasti.

Zelo stroge omejitve so tudi pri gensko spremenjenih pridelkih (GSO). Gensko spremenjena hrana ima spremenjene gene, kjer je umetno ustvarjen genski zapis.

Obstaja nevarnost, da se kljub strogi prepovedi uporabe GSO pri ekološkem kmetovanju vendarle pojavijo težave. S cvetnim prahom, ki se širi z vetrom, obstaja velika verjetnost, da bi se naravne rastline oprašile z gensko spremenjenimi in na ta način preoblikovale svoj naravni genetski zapis. V Republiki Sloveniji je od leta 2015 praviloma gensko spremenjeno hrano prepovedano pridelovati, a vseeno je intenzivno usmerjenim kmetom dovoljeno pridelovanje gensko spremenjene koruze (povzeto po Sredstva in smernice za ekološko kmetijstvo, 2009).

3.4 EKOLOŠKA ŽIVINOREJA

Ekološka živinoreja temelji na dobrem počutju živali, ki imajo dostop na prosto in kvalitetno krmo. Kmetija bi morala biti samooskrbna s krmo, vendar jo vseeno lahko dokupi po določenih pravilih. Bolezni in zdravljenje živali preprečijo z dobro higieno prostorov, kjer živali preživljajo svoj čas, in dovolj velikim prostorom. Vse to kontrolirajo, da ne bi prišlo do nepravilnosti. Večjo pozornost tudi usmerjajo, da živali niso pripete, saj je to prepovedano. Preden vzreja živali postane ekološka, morajo neekološki vzrejeni mladiči sesalcev pri prenehanju sesanja biti rejeni po pravilih ekološkega kmetovanja.

Prepovedi pri živinoreji:

- vezane reje živali,
- krmljenje krme iz gensko spremenjenih rastlin,
- krmljenje s sintetičnimi aminokislinami in pospeševalnimi hormoni rasti,
- umetno spodbujene poliplodnosti pri živalih,
- sprožitve razmnoževanja s terapijo s hormoni,
- kloniranja in prenos zarodka,
- reja v kletkah,
- preventivna uporaba antibiotikov in antiparazitikov,
- privezovanje telet,
- reja živali brez prostega izhoda na zunanje pašnike.

Reja mora čim bolj zmanjšati bolečine živali, tudi pri zakolu. Dokupovanje novih živali mora biti iz ekoloških rej, zato da ne prekinemo ekološkega kroga. Živalim mora biti dostop do pašnikov zagotovljen za boljše počutje in odpornost. Razmnoževanje je naravni postopek ali osemenitev.

Za vse te pogoje in priporočila mora žival živeti v prilagojenem ekološkem in fiziološkem življenjskem prostoru.

Ekološka kmetija si v večini sama pridela hrano za živali, s tem pa si zagotovi prepričanje, da je krma res ekološka. Na trgu si je težko pridobiti kakovostno hrano za živino, saj lahko prodajalec zamenja izdelek in pusti etiketo enako.

Da do bolezni ne pride, morajo oskrbovalci skrbeti za higieno prostorov, dobro počutje živali, kakovostno krmo in odprte pašnike na prosto. Vedno je pomembno, da kmetovalec izbere najugodnejšo vrsto živali na njihov življenjski prostor, kjer bodo živele. Seveda preden priključijo novo pleme, morajo preživeti izolacijo, ki traja od trideset do štirideset dni v ločenem prostoru od drugih živali oz. plemen, zaradi bolezni, ki bi se lahko prenašale (povzeto po knjigi Sredstva in smernice za ekološko kmetijstvo, 2009).

Priporočila za zdravje živali:

- Preventivna uporaba kemično-sintetičnih veterinarskih medicinskih izdelkov je prepovedana.
- Dovoljena je uporaba veterinarskih medicinskih izdelkov rastlinskega izvora (razen antibiotikov), homeopatskih zdravil pred kemičnimi oz. sintetičnimi zdravili ali antibiotiki; pod nadzorom veterinarja lahko žival zaužije oz. dobi navedena zdravila, če seveda navedena zdravila niso primerna ali pa ne pomagajo.
- Nedovoljena je uporaba hormonov, če jih ne predpiše veterinar.
- Vse dokumente o živalih mora kmetovalec shranjevati in skrbno skrbeti zanje, da jih lahko kontrola in veterinar dobi v pogled. Na dokumentaciji živali morajo biti vsi podatki o zdravljenju in zdravilih, ki jih je dobivala (povzeto po knjigi Predpisi s področja ekološkega kmetijstva, 2012).

3.5 PREDELAVA, OZNAČEVANJE, SKLADIŠČENJE IN PREVOZ EKOLOŠKIH ŽIVIL

Ekološko kmetijstvo skrbi za neškodovanje človeku, Zemlji in živalim in podpira čim bolj kakovostno hrano s polnovredno vsebino. Z živili morajo primerno ravnati, da so boljšega porekla in kakovosti.

Predelava izdelkov naj vsebuje čim manj neekoloških dodatkov (mikroelementi, tehnološke in senzorične funkcije ...). Če se proizvodnja ukvarja z ekološkimi in neekološkimi izdelki, mora imeti vidno in učinkovito ločeno proizvodnjo različnih porekel. Dodatki pri živilu so ekološki ali pa tisti, ki so bili odobreni za dodatek k ekološkemu živilu. Proizvajalci so dolžni oskrbeti, da izdelek ni okužen z boleznijo in jih redno pregledovati, prostore pa ohranjati čiste.

Prevoz ekoloških izdelkov je varnejši in je v ustreznih embalažah. Vsak izdelek mora vsebovati etiketo, na kateri je navedeno:

- ime in naslov izvajalca ali lastnika ali prodajalca,
- ime proizvoda in njegov postopek obdelave,
- ime certifikatnega organa,
- identifikacijska oznaka serije.

Tudi pri predelavi, prevozu, skladiščenju in označevanju morajo imeti ustrezne dokumente, ki dokazujejo pravilno rokovanje z ekološkimi izdelki. Izdelki nato varno in kakovostno prispejo v potrošnikove roke.

Vsak izdelek mora biti ustrezno označen. Ekološki in biološki so v Sloveniji enako vrednoteni, vseeno se večkrat uporablja ekološki izraz.

Na izdelku je zapisano:

- Sestavine so lahko označene z zvezdico ali napisom ekološko.
- Ime kontrolne organizacije, ki je izvedla zadnjo kontrolo zadnje faze priprave živila.
- Uradni znak Evropske unije za ekološka živila; je čitljiv in neizbrisan, napisan na izdelku, ki je ekološki in ni iz pridelave kmetije v preusmeritvi, pridelek ni izdelan iz več kot 95 % ekoloških pridelkov in oznaka ne pripada živilom iz lova in ribolova.
- Izvor sestavin, ki je označen kot: kmetijstvo EU, ki je bilo 98 % pridelano iz ekoloških izdelkov v Evropi; kmetijstvo izven EU, če so bile surovine pridelane v tretjih državah; kmetijstvo EU/izven EU, če je izdelek izdelan v Evropski uniji, del pa v drugih državah; in izdelek, označen z omembe EU ali omembe izven EU, pri tem izdelku je bilo 98 % kmetijskih sestavin narejenih v eni državi.

Pridelki iz preusmeritve so označeni z etiketo, ki ima velikost pisave enako po celotni embalaži in na njej piše, da je pridelana na kmetiji za preusmeritev.

Deklaracija živila vsebuje:

- ime ekološkega živila,
- seznam sestavin, ki so urejene od največje količine surovine do najmanjše količine surovine,
- navedene aditive in alergene sestavine,
- neto količino,
- rok uporabnosti,
- serijo živila,
- nasvete za shranjevanje,
- ime in naslov proizvajalca (v primeru uvoženih izdelkov pa ime in naslov ter državo proizvajalca ali uvoznika),
- navodila za uporabo ekološkega izdelka,
- podatek o več kot 1,2 % vsebujočega alkohola,
- ime kontrolne organizacije, ki je opravila zadnji pregled izdelka,
- znak skupnosti in navedene kraje, kjer je bil izdelek izdelan,
- državni zaščitni znak: ekološko (povzeto po knjigi Sredstva in smernice za ekološko kmetijstvo, 2009).

3.6 PONUDBA NA TRGU

V Sloveniji imamo veliko ekoloških tržnic, ki so ključne za razvoj in predstavitev ekoloških izdelkov kupcem.

Na Bledu pred stavbo TNP poteka vsako tretjo soboto v mesecu od 10.00 do 12.00 tržnica ekoloških živil.

V Celju poteka na glavni tržnici v centru mesta tržnica ekoloških izdelkov vsako soboto od 9.00 do 13.00, enak termin je v hipermarketu Mercator Celje, v City centru Celje je tržnica na vrsti v četrtek od 17.00 do 20.00 ter v Planetu Tuš v petek ob 12.00 do 19.00.

Kamnik ima na razpolago ekološke pridelke na ekološki tržnici, in sicer poleti ob petkih od 17.00 do 18.00 in pozimi tudi v petek od 16.00 do 18.00.

V Kranju so ekološki izdelki na razpolago v četrtek od 17.00 do 18.00 in v soboto od 9.00 do 14.00 v Mercatorju.

Naše glavno mesto Ljubljana ima na Pogačarjevem trgu osrednjo tržnico, ki poteka v petek od 8.00 do 14.00, v soboto od 8.00 do 14.00 in v sredo, četrtek, petek in soboto od 7.00 do 15.00 s prodajo kruha in peciva.

V Lescah ekološka tržnica poteka v petek od 10.00 do 12.00 in v soboto od 9.00 do 12.00.

V Mariboru, našem drugem glavnem mestu, na glavnem trgu v petek od 9.00 do 13.00 in v soboto od 8.00 do 12.00 poteka tržnica ekoloških izdelkov. Hipermarket Mercator Tržaška v

soboto od 8.00 do 13.00 odpira vrata do tržnice. V Europarku tržnica poteka ob sredah od 14.00 do 19.00.

V mestu Naklo se tržnica odpre v torek ob 17.00 do 18.30 v Vita centru .

V Novem mestu na glavnem trgu v petek od 8.00 do 14.00 in soboto od 8.00 do 13.00 poteka prodaja ekoloških izdelkov.

V Tolminu vsako soboto dopoldan poteka ekološka tržnica.

V Trebnjem ob sobotah od 8.00 do 13.00 v Mercator centru prodajajo ekološke pridelke.

Z vsemi tržnicami v Sloveniji so ekološki pridelki dostopni vsem kupcem, ki jih privlačijo bolj kakovostna in naravna živila.

Navkljub velikemu interesu za ekološko tržnico so v Vojniku žal naleteli na težave pri njeni organizaciji, saj se je izkazalo, da je v občini premalo ponudnikov. Zato so se priključili projektu Kmetijske zadruge Laško, poimenovanem Mesec ekoloških tržnic (povzeto po Sredstva in smernice za ekološko kmetijstvo, 2009).

3. ORGANIZACIJE ZA POUČEVANJE IN NADZOR EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA

Za večji razvoj in izobraženost ekoloških kmetovalcev skrbijo organizacije, ki so zato usposobljene. V Sloveniji je organizacij veliko, vendar ekološki kmetje v občini Vojnik sodelujejo po večini z organizacijo DETELJICA.

Društvo DETELJICA je bilo ustanovljeno 28. 7. 1999 v Celju. Ustanovljeno je bilo z namenom:

- povezovanje kmetov in hitrejše širjenje informacij med kmetijami;
- boljše trženje izdelkov;
- poučevanje novo pridruženih ekoloških kmetij in tistih, ki želijo pridobiti več znanja in izkušenj;
- udeleževanje prireditev in predstavitev ekoloških izdelkov kupcem, ki so zainteresirani.

Organizacije pomagajo in nadzorujejo kmetije za boljšo kakovost izdelkov in večjo podporo ekološkim kmetijam (povzeto po Združenju ekoloških pridelovalcev in predelovalcev DETELJICA).

4. EKOLOŠKE KMETIJE V OBČINI VOJNIK

1. KMETIJA PRELOŽNIK

Ekološka kmetija Preložnik spada pod Novo Cerkev in je ena izmed mlajših ekoloških kmetij, sodelujejo od leta 2020. Zakonca, lastnika, ki skrbita za kmetijo sta primarno zaposlena v kmetijstvu od leta 2020, ko je kmetija postala ekološka.

Kmetija ja stara preko dvesto let, vendar je do leta 2020 delovala kot dopolnilna dejavnost.

Lastnika sta bila prvotno zaposlena izven kmetijskega sektorja. V ekološki usmeritvi sta videla priložnost, da lahko svojo življenjsko filozofijo in zdrav način življenja preneseta tudi v svoje poslovno-službeno življenje.

Ekološka kmetija Preložnik se prednostno ukvarja z živinorejo. Poleg vzreje telet pa uvajajo novosti v ponudbi. Pripravljajo učne ure, ki potekajo preko spleta, obiskovalci pa imajo tudi možnost glamping nastanitve. Kmetija je torej tudi turistična.

Večino izdelkov in pridelkov imajo za samooskrbo. Del le-teh pa ponudijo obiskovalcem kot nadstandardno ponudbo. Ukvarjajo se s pridelavo in predelavo, npr. suhomesnatih izdelkov, mlečnih izdelkov, zelenjavnih sokov in peko kruha.

Njihova skupna površina obdelovanih površin je 12 ha, 6 ha je gozda, travniških sadovnjakov imajo 2 ha, travnikov 4 ha in 6 ha njiv.

Druge kmetije bi spodbudili z zgledom, izobraževanjem, intenzivnim nagovarjanjem in ozaveščanjem preko različnih medijev.

Ekološka kmetija sodeluje z Občino Vojnik, LAS raznolikostjo podeželja in Turističnim društvom Nova Cerkev.

Kmetovalca na ekološki kmetiji Preložnik vidita slabosti v manjši količini pridelkov, večji občutljivosti na bolezni in škodljivce, večji odvisnosti od vremenskih pogojev, omejeni izbiri pesticidov in daljšemu času preusmeritve.

Odločilni dejavniki pri odločitvi za ekološko kmetovanje so: boljše zdravje, ohranjanje okolja, višja kakovost tal in družbene koristi za vso lokalno skupnost.

Velik pomen dajeta kvalitetnemu izobraževanju, zadovoljivi finančni podpori in ohranjanju avtohtonih vrst semen.

Prihodnost kmetije bo prevzel naslednik, ki se bo zavedal, da mora kmetija slediti novostim, se izobraževati in slediti povpraševanju na trgu.

Kmetovalca se s svojim delom počutita odgovorno, predvsem pa svobodno.

2. EKOLOŠKA KMETIJA KRANJČ

Kmetija se je pridružila ekološki skupnosti med letoma 1999–2000 zaradi zdravega življenjskega sloga in prehranjevanja. Leži skoraj v centru Vojnika in ima ob zgodnjih jutranjih dnevih prelep vzhod.

Ekološka kmetijstvo je polna delovna zaposlitev za glavo družine – moža, medtem ko je žena zaposlena v nekmetijskem sektorju. Na kmetiji se ukvarjajo z živinorejo in manjšimi dodatnimi dejavnostmi. Živina ima prost vstop do pašnikov, ekstenzivnih sadovnjakov.

Kmetija ima 25 ha vse površine, natančneje gozdov 6 ha, njiv 6 ha in 12 ha pašnikov, ostale obdelovalne površine je travnikov.

Ker družina ceni zdravo hrano, ima ekološke izdelke in pridelke za samooskrbo. Slabosti vidijo v manjši količini pridelka in večjem trudu, ki ga vlagajo v pridelavo in predelavo. Spodbujajo jih zdrav življenjski slog, ki ga živijo z družino in boljše življenje za naslednje generacije.

Državi bi priporočili zavedanje pomena ekološkega kmetijstva in izobraževanje o vedi, ki bo ohranjala naravo in okolje in večji poudarek na naravnih pripravkih za odstranjevanje škodljivcev in zdravljenje bolezni.

Z ekološkim kmetijstvom bodo vztrajali, dokler bodo pogoji dobri oziroma vzdržni. Ekološko kmetijstvo opravljajo z dušo in telesom, s polno energijo in z zadovoljstvom, da delajo nekaj, kar je prav.

Slika št. 2: Pašnik ali ekstenzivni sadovnjak na ekološki kmetiji Kranjč

V okviru terenskega dela sem ugotovila, da ekološke kmetije pogosto kombinirajo pašnike s sadovnjaki. V takšnem ekstenzivnem sadovnjaku pridelujejo krmo ali pasejo živino ter gojijo tradicionalne jabolane. Trend v zadnjem obdobju se nagiba k prevladujoči vlogi travnika, saj stara sadna drevesa propadajo, novih, tradicionalnih sort pa praviloma sadijo vedno manj.

Slika št. 3: Ekološko poljedelstvo pozimi na kmetiji Kranjc

Avtorica: Ana Kugler

3. EKOLOŠKA KMETIJA MARZIDOVŠEK

Ekološka kmetija Marzidovšek se nahaja na Frankolovem v manjšem gričevnatem pobočju. Ekološka kmetija je že od leta 2008 in se ukvarja z ekološko govedorejo. Za zakonca je to primarna služba.

Za to področje sta se odločila zaradi velike denarne podpore v takratnem času. Zato bi tudi danes druge kmetije spodbudila k ekološkemu kmetovanju z večjimi subvencijami in boljšo odkupno ceno kvalitetnega ekološkega izdelka.

Površina obdelovalnih površin je 9,3 ha travnika in 5 ha gozda. Ukvarjata se s prodajo goveda v klavnico oz. kmetijsko zadrugo.

Boljše pogoje mož in žena vidita v večji kakovosti na trgu in boljši odkupni ceni izdelka.

4. EKOLOŠKA KMETIJA ŽERJAV

Ena izmed starejših ekoloških kmetij, ki delujejo v občini Vojnik, je ekološka kmetija Žerjav, ki deluje od leta 2000 v Malih Dolah. Kmetijo vodi in je na njej primarno zaposlena žena, njen mož ima službo.

Razlog za ekološko kmetovanje je prepričanje, da s tem načinom kmetovanja ohranjamo svoje zdravje in zaužijemo, kar smo pridelali – lokalno, sveže in zdravo, brez pesticidov in umetnih gnojil.

Kmetija je ekološko kombinirana: živinoreja, poljedelstvo, pridelava zelenjave na prostem in rastlinjakih, pridelava zelišč in sadja v sadovnjakih.

Kmetovalka sodeluje v združenju Kmetijske zadruge Celje, Združenje ekoloških pridelovalcev in predelovalcev DETELJICA in ponuja svoje izdelke Društvu podeželskih žena META.

Slabosti vidi v manjši količini pridelka, težki dostopnosti ekoloških semen, težjemu vzdrževanju zdravih rastlin in živali.

Boljše pogoje vidi v večji podpori države in lokalne skupnosti, večjih subvencijah, boljših cenah na trgu za kakovostne ekološke izdelke.

Njena površina vseh obdelovalnih površin je 4,7 ha, površina vrta je 10 a, travniških sadovnjakov 0,90 ha in 45 a njiv.

Kmetija prideluje in predeluje izdelke in polizdelke, ki jih nato proda v trgovine, Vrtec Mavrica, Kmetijsko preskrbo Vojnik, nekaj prodajo tudi na domu.

Kmetovalka prideluje žita in sadje, ki jih nato predela v različne vrste rezancev, mlincev, sokov, sirupov, namazov, mezge ter različne kruhe.

Kmetija žal nima naslednika. V kolikor bi imeli potomci željo za to dejavnost, bi pustila mlajši generacije skrbeti za kmetijo in jo oskrbovati.

Slike št. 4, 5, 6: Ekološki izdelki v prodaji in kako morajo biti označeni pri prodaji

Avtorica: Ana Kugler

5. EKOLOŠKA KMETIJA ŽLAVS

Ekološka kmetija so že od leta 2002, ampak so že prvotno uporabljali majhno količino umetnih gnojil in pesticidov. Takšen pristop delovanja jim je zelo olajšalo preusmeritev in odločitev za ekološko kmetovanje. Kmetovalca sta mož in žena, mož se je v tem letu (2024) upokojil, žena pa že vrsto let ohranja kmetijo in jo drži pokonci.

Kmetija je ekološko kombinirana v živinoreji in poljedelstvu. Vzgjata zelenjavo in vzrejata govedo in jagnjet. Vseh obdelovalnih površin je 7 ha, od tega je 5 ha gozda in 70 a njiv.

Druge kmetije bi spodbudila k ekološkemu kmetijstvu zaradi boljšega duševnega in fizičnega zdravja, porabe svojih ekoloških semen in skrbi za naravo. Pri vsem tem je nivo zadovoljstva mnogo višji.

Slabosti vidita v nekaterih pravilih, ki so nesmiselna in omejujoča, postavljena brez pravega razloga. Oviro vidita v prenizko vrednotenih ekoloških izdelkih in majhni podpori za razvijanje, ki je nujno potrebna. Kljub težkim pogojem in mnogim oviram vztrajata, saj ju družijo veselje do skupnega dela, ob večletnih izkušnjah pa tudi pridelava visoko kakovostnih pridelkov.

6. EKOLOŠKA KMETIJA ŽLAUS

Manjša ekološka kmetija, ki deluje od leta 2002. Idejo za sodelovanje je pridobil iz želje po boljši kakovosti hrane, tudi pred pridobitvijo certifikata niso uporabljali umetnih gnojil.

Kmetija je samooskrbna, saj je lastnik primarno zaposlen v nekmetijski dejavnosti, popoldansko delo pa nameni ekološkemu kmetovanju.

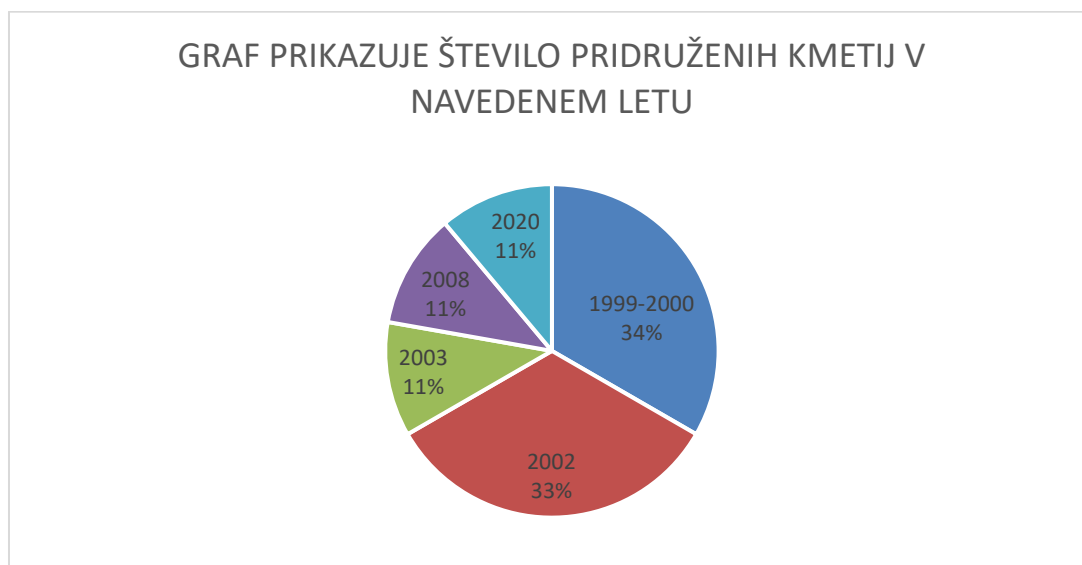
Ukvarja se s poljedelstvom. Površina vseh obdelovalnih površin je 2,4 ha, od tega je 1 ha gozda. Največjo oviro vidi v staranju, saj je težko fizično delo vedno težje opravljati.

6. PRIMERJAVA ANKETIRANIH EKOLOŠKIH KMETIJ

Kmetije, ki sem jih proučevala, so si različne glede na: velikost obdelovalnih površin, usmerjenost, način prodaje in zaposlenost kmetovalcev.

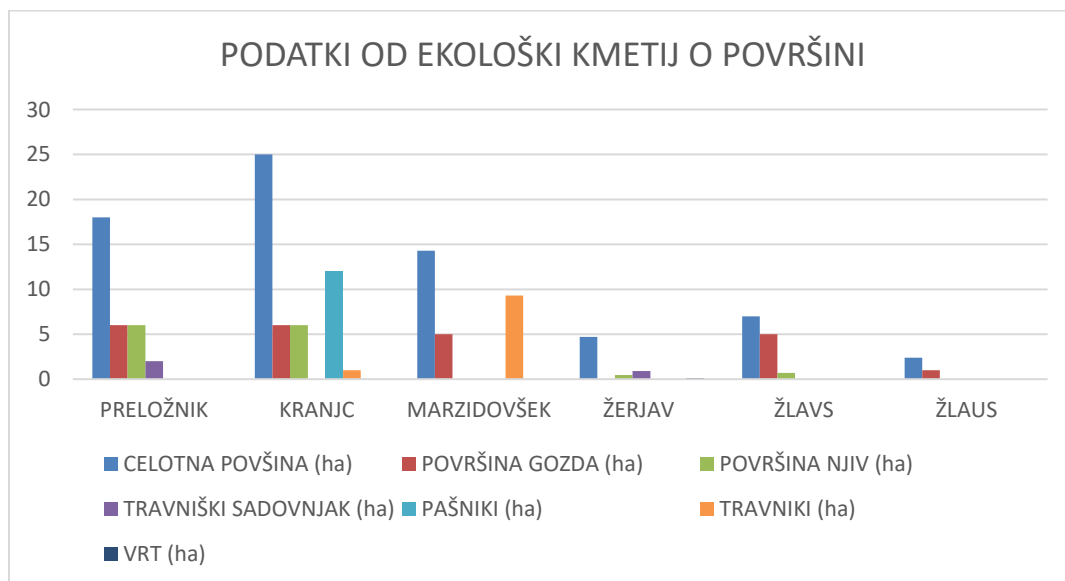
- Nosilci ekoloških kmetij so večinoma primarno zaposleni v kmetijstvu. Obstaja tudi možnost, da je eden izmed zakoncev primarno zaposlen v nekmetijski dejavnosti (npr. šolstvu, industriji).
Izjema so Žlausovi, ki so ena izmed manjših ekoloških kmetij, saj kmetovalec opravlja službo in je to njegova popoldanska dejavnost.
- Kmetije so večinoma samooskrbno usmerjene, kar je slabo za lokalno skupnost, saj občani nimajo možnosti nakupa njihovih izdelkov. Ekološki kmetiji Preložnik in Žerjav sta kmetiji, ki prodajata in tržita svoje pridelke ter izdelke. Ena kmetija opravlja tudi dopolnilno storitev.
- Ekološke kmetije so večinoma kombinirane: živinorejsko-poljedelske.
- Kljub kombiniranemu kmetovanju je glede na velikost obdelovalnih površin prevladujoča živinorejska smer kmetovanja
- Največja ekološka kmetija po površini izmed opisanih je kmetija Kranjc, ki se ukvarja z živinorejo in ima največ pašnih površin.
- Ekološke kmetije, ki se ukvarjajo s poljedelstvom, imajo manjše obdelovalne površine. Vzrok je v količini vloženega dela pri ročnem obdelovanju polj.
- Velik delež površin predstavlja tudi gozd.
- Kmetije so v občini Vojnik pridobile certifikat od leta 1999 dalje. V letih 1999–2000 in 2002 so se pridružile po tri kmetije, kar znaša 34 % vseh, v letih 2003, 2008 in 2020 pa se je pridružila le ena kmetija, kar znaša 11 % vseh (graf št. 4).

Graf št. 2: Delež pridruženih ekoloških kmetij po posameznih letih

Avtorica: Ana Kugler

Graf št. 3: Velikost obdelovalnih površin po posameznih kmetijah

Avtorica: Ana Kugler

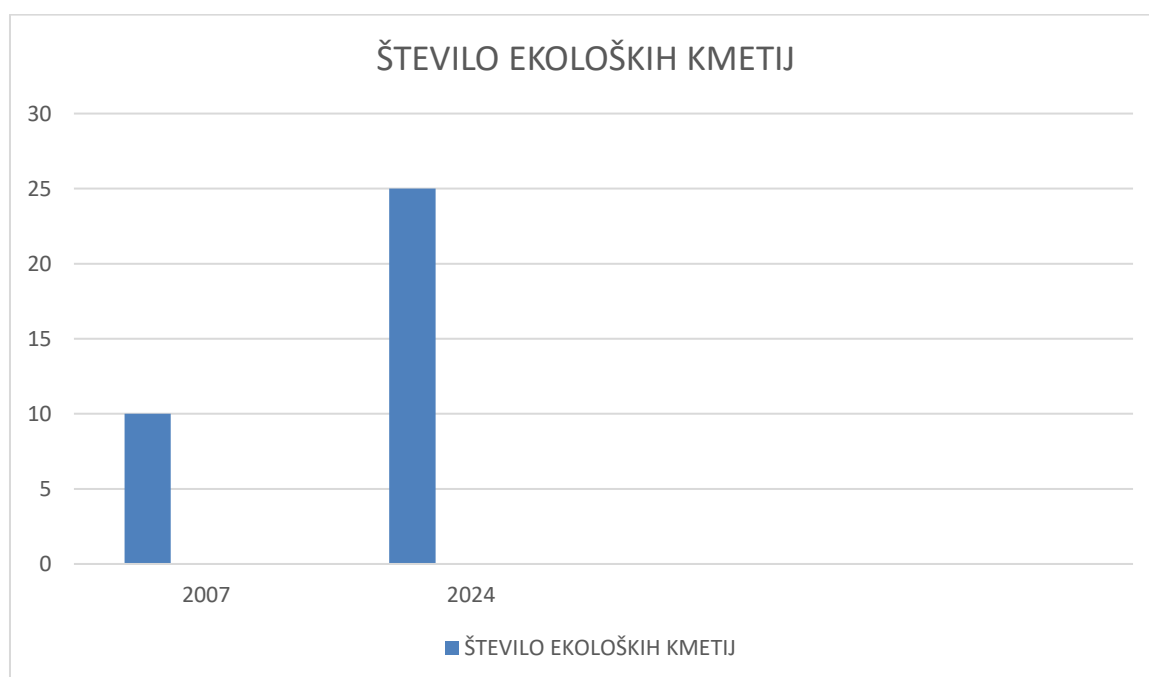
7. UGOTOVITVE

Kot dekle, ki prihaja s kmetije, sem o kmetovanju in kmečkem načinu življenja vedela že zelo veliko. Med raziskavo pa so se mi odpirala nova obzorja o posebni obliki kmetijstva, ki nudi ljudem, ki živijo v občini Vojnik, ne le možnost zaposlitve in dohodka, temveč doživljanje narave, živali, rastlin in ljudi kot sodelavcev za skupno dobro.

Ugotovila sem:

- Ekološko kmetijstvo v občini Vojnik se je razširilo za 15 kmetij več od leta 2007.

Graf št 4: Povečanje število ekoloških kmetij med letom 2007 in 2024

- Ekološko kmetijstvo je naravi prijazno in ne uporablja pesticidov in umetnih gnojil.
- Izdelek ni ekološki, če kmetija nima certifikata.
- Ekološki kmetiji, ki se ukvarja z živinorejo, je prepovedano, da ima privezano živino.
- Strogo prepovedana je uporaba gensko spremenjenih organizmov, ki škodujejo zdravju in povzročajo različne bolezni, npr. raka.
- Ekološko kmetijstvo je strogo nadzorovano vsaj enkrat letno nenapovedano in preverja pravilnost pridelave ekoloških kmetij.
- Kmetije v preusmeritvi se morajo držati pravil za ekološko pridelavo in predelavo večinoma dve leti, da lahko nato postanejo ekološke kmetije.
- V Sloveniji je veliko možnosti prodaje ekoloških izdelkov, npr. tržnica, na domu, v trgovini, v vrtcih, na šolah ... Na tem področju v občini Vojnik zaostajamo.
- Ekološke kmetije v občini Vojnik večinoma sodelujejo z društvom DETELJICA.
- Ekološki izdelki niso samo iz ekoloških surovin, vendar je predpisano, katere neekološke surovine so lahko dodane.
- Ekološki izdelek lahko vsebuje 2 % neekoloških surovin.

- Večina ekoloških kmetij v občini Vojnik je samooskrbnih in ne prodajajo izdelkov in pridelkov.
- Ekološke kmetije v občini Vojnik so se odločile za ekološko kmetovanje zaradi bolj zdrave prehrane in zdravega načina življenja.
- Večina ekoloških kmetij v občini Vojnik je manjših, imajo manj kot 5 ha obdelovalnih površin.
- Ekološki izdelek mora na svoji etiketi imeti znak za »ekološki«.
- Prevoz in proizvodnja morata upoštevati odločbe za čim manj poškodovane surovine in krajšo vožnjo pri prevozu in čisto ter napredno orodje pri predelavi surovin v ekološki izdelek.
- Ekološke kmetije, ki sem jih raziskala in opisala v občini Vojnik, so večinoma pridobile certifikat v letu 2002.

8. PRIHODNOST EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V OBČINI VOJNIK

Verjamem, da v občini Vojnik ekološko kmetijstvo nikoli ne bo izumrlo. Razširilo se bo še bolj in spodbudilo še naslednje generacije k tej dejavnosti. Ekološko kmetijstvo ima za prihodnost dobre pogoje, ki so:

- izobraženi kmetovalci, ki sledijo razvoju in delajo z ljubeznijo;
- lastniki kmetij imajo potomce;
- na kmetijah pri delu pomagajo tudi otroci, ki preko staršev prejemajo znanje, način dela, predvsem pa način življenja;
- nove tehnologije, dostop do informacij in novosti na internetu;
- večja javna podpora ekološkemu kmetijstvu in vedno večja ozaveščenost ljudi o pomenu zdrave prehrane in neonesnaženega okolja;
- nazadnje še pregovor, ki pravi: »Ekološko + lokalno = idealno«.

9. VIRI IN LITERATURA

- Sredstva in smernice za ekološko kmetijstvo, avtorji: Martina Bavec, Martina Robačar, Polonca Repič in Dominika Štabuc Starčevič, založnik: Univerza v Mariboru Fakulteta za kmetijstvo in bio sistemske vede in Inštitut za ekološko kmetijstvo, kraj založbe: Maribor, datum izida: 28. 8. 2009.
- Ekološko kmetijstvo, avtor: Martina Bavec in sodelavci, založba: ČZD. Kmečki glas, kraj založbe: Ljubljana, datum izida: 2001.
- Predpisi s področja ekološkega kmetijstva, avtor: Darja Kropivšek (uvodna pojasnila), založba: GV založba, kraj založbe: Ljubljana, datum izida: 2012.
- Raziskovalna naloga: Ekološke kmetije v občini Vojnik, avtor: Lucija Žnidar.
- Različne brošure: ZDEKS, Juline in Stevenove dogodivščine in DETELJICA.
- Terensko delo: obisk kmetije Preložnik, Žerjav, Kranjc, Marzidovšek, Žlavs, Žlaus .
- <https://skp.si/download/brosura-ekolosko-kmetijstvo-splet-pdf>.
- <https://www.irdo.si/irido2021ref/referati/ppt-06-2-bavecetal.pdf>.